

TE4: VOIKO TÄMÄN TEKSTIN TIETOIHIN LUOTTAA?

Terveysteen ja sairauteen liittyvää tietoa ja ”tietoa” on valtavasti: netti, lehdet, TV, some....

Terveys herättää **kiinnostusta ja isoja tunteita**, se myy ja ihmiset jakavat linkkejä – terveysasioista tulee hyviä uutisia ja aiheen ympärillä liikkuu myös paljon rahaa.

Ehkäpä tässä ”ajassa” on myös piirteitä, jotka ruokkivat keskustelua? Mikä on yksilön vastuu omasta terveydestä? Miten paljon oma hyvinvointi on tapa erottua, profiloitua ja kertoa siitä, kuka olen (mitä syön, millaista liikuntaa harrastan, mille näytän ja mitä kulutan)? Miten iso osa kaikesta viestinnästä ja tuotteista on tarpeellista, miten paljon liittyy esim. erilaisten tuotteiden markkinointiin? Miten paljon herätetään turhia ostotarpeita?

Voidaan puhua **medikalisaatiosta**: asioita, jotka eivät ole sairauksia pyritään nykyisin hoitamaan sairauksina.

Somen myötä myös raja ammattiasemaan ja koulutukseen perustuvan asiantuntijuuden ja toisaalta kokemukseen ja mielipiteeseen perustuvan ”asiantuntijuuden” välillä on hämärtynyt.

- Onko ”taviksen” kokemus siitä millainen ruoka sopii hänelle samalla viivalla lääkärien ja ravitsemusasiantuntijoiden laatimien ravitsemussuositusten kanssa?
 - Onko mielipiteeseen tai maailmankatsomukseen perustuva näkemys rokotuksista samanarvoinen kuin väestötason laajoihin tutkimuksiin perustuva tieto?
 - Jos jokin on suosittua tai yleistä, onko se automaattisesti totta?
-

LUOTETTAVAA VIESTINTÄÄ:

Viranomaistahot: esim.

- ruokavirasto (ennen Evira)
- THL (Terveysteen ja hyvinvoinnin laitos)
- Fimea (Lääkealan kehittämis- ja turvallisuuskeskus)

Lääketieteellinen asiantuntemus: esim. Terveyskirjasto (taustalla Duodecim eli suomalainen lääkärisseura)

Yleisesti luotettavina pidetyt, isot viestintäalan toimijat, esim.

- YLE (Yleisradio, verovaroin ylläpidettyä uutistoimintaa)
- Helsingin Sanomat ym. isot sanomalehdet joilla on ammattimaista toimituskuntaa
- Ammattilehdet (esim. Duodecim) – teksti saattaa olla raskaslukuista tai artikkelit näkyvät vain tilaajille
- Aikakauslehdet joilla on asiantuntemusta, esim. Tiede, Kotilääkäri

(Isot) kolmannen sektorin toimijat, jotka voivat olla kovatasoisia oman alansa asiantuntijoita - esim.

- Mieli ry (ennen Suomen mielenterveysseura)
- Sydänliitto
- Muistiliitto

Näidenkin tiedoissa voi olla epäselvyyksiä tai virheitä, mutta lähtökohtaisesti tiedon pitäisi olla tieteelliseen tutkimukseen perustuvaa ja neutraalia.

Lehtijutuissa toimittaja haluaa joskus olla ”puolueeton” ja artikkelissa esitellään samalla viivalla lääketieteen tutkijan ja uskomushoitajan näkökulma asiaan. Silloin lukijan pitäisi vähintään tunnistaa tilanne.

Oma ongelmakenttänsä ovat ns. **USKOMUSHOIDOT**. Niillä on vankka kannattajakunta, vaikka tieteellinen näyttö puuttuu. Hoidot saatetaan kokea hyödyllisiksi – voi ajatella että on ihmisen oma asia mihin aikansa ja rahansa panee, jos kokee hoidosta hyötyvänsä. Kääntöpuolena sitten voi olla, että kieltää koko ”koululääketieteen” eikä hakeudu

hoitoon silloinkaan, kun sairaus uhkaa henkeä. Pahimmillaan uskomushoidot voivat olla myös oikeasti vaarallisia. Hopeaveteen liittyvä artikkeli on linkitetty sivulle!

KIINNITÄ HUOMIOTA AINAKIN SEURAAVIIN ASIOIHIN:

Kuka tiedon on tuottanut?

THL vai uskonnollinen yhdistys? HUS vai MV-lehti? YLE vai yksittäisen ihmisen blogi?

Missä teksti on julkaistu?

Esim. Hesarin tiedesivut on todennäköisesti parempi lähde kuin Alibi tai Terveyskirjaston nettisivu parempi kuin lääkefirman omat sivut. Kiinnitä huomiota: asiantuntemuksen taso ja mahdolliset taloudelliset sidokset.

Kuka on kirjoittaja / puhuja?

Lääkäri on (todennäköisesti) toimittajaa tai tavallista kansalaista paremmin perillä asiasta.

Onko ammattinimike suojattu? Ravitsemusterapeutti on, ravintoneuvoja ei ole, ja kuka tahansa voi kutsua itseään ”asiantuntijaksi”

Mihin tieto perustuu?

Tutkimustulokset: löytyykö viite joka vie alkuperäiseen julkaisuun? Onko tieto tarkkaa ja yksilöityä vai sanotaanko vain että ”tutkimukset osoittavat”?

Riskiärvio: onko todellisia lukuja (ilmaantuvuus 1 / 100 000 ihmistä / v) vai sanotaanko vain että riski on iso tai pieni?

Onko tieto ylipäättään tutkittua vai onko kyseessä mielipide tai yksittäisen ihmisen kokemus?

Mikä on tekstin tarkoitus?

Onko tarkoitus valistaa vai myydä tuotetta? Esim. tämä on lääkefirman sivu:

<http://www.rokote.fi> ja vaikka se tuskin valehtelee, voi ihmiselle syntyä tunne siitä, että hän tarvitsee tuotteita jotka eivät oikeasti välttämättömiä; vertaa esim. punkkirokote ja HS artikkeli <http://www.hs.fi/kotimaa/a1461642613717>

Disinformaatio: Pahimmillaan tekstit jakavat jopa tarkoituksellisesti väärää tietoa, netissä on esim. artikkeleita joiden mukaan syöpä paranee ruokasoodalla...

Onko tieto ajan tasalla?

Tutkimustietokin vanhenee, menetelmät ja hoidot päivittyvät. Jos tieto on peräisin vuodelta 1975, kannattaa etsiä uudempia lähteitä.

Millainen on tekstin tyyli? Millaisia ovat sanavalinnat?

Onko asiategistiä vai mielipidekirjoitus? Onko teksti virheetöntä ja sujuvaa, vai kummallisia kielivirheitä (käännösohjelma?) tai ei-asiatyyllisiä keinoja (lyhenteet, isoilla kirjaimilla huutaminen, hymiot: en voi TAJUTA mix tää on näin ??! ☹)

Onko tekstin sävy vihjaileva tai uhkaileva, syntyykö mielikuva salaliitosta?

Ovatko väitteet kerta kaikkiaan liian hurjia ollakseen totta (rokotteet ovat syy siihen, että autismia ja syöpiä on niin paljon!) – tämä vaatii lukijalta perustietojen hallintaa

Kannattaa vertailla eri lähteitä, ei ottaa ensimmäistä hakukoneen antamaa tulosta totuutena.